

Башманівська Л. А. Використання тестових технологій у процесі вивчення творчості Валерія Шевчука у старшій школі / Л. А. Башманівська // Валерій Шевчук ув інтелектуальному діалозі гуманістичних епох: Збірник наукових праць і матеріалів. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – С. 218-226.

УДК 373.5.016:821.161.2.09

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Любов БАШМАНІВСЬКА

*Житомирський державний університет ім. Івана Франка,
кафедра дидактичної лінгвістики та літературознавства,
вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, Україна, тел.: (0412)
e-mail:*

Розглянуто особливості застосування тестових технологій для оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення творчості Валерія Шевчука на уроках української літератури.

Ключові слова: тестові технології, навчальні досягнення учнів, тематичний контроль знань.

Усе більшої популярності впродовж останніх років набувають тестові технології в процесі викладання різних дисциплін, зокрема й української літератури, оскільки це одна з найбільш ефективних і об'єктивних форм оцінювання знань, умінь і навичок учнів. Окрім того, зовнішнє незалежне оцінювання в основному складається з тестових завдань, тому вчителям-словесникам необхідно готувати учнів до виконання тестів, широко використовувати їх не тільки для перевірки знань і вмінь, також як методичний прийом відпрацювання навичок застосування різних тестових завдань, кожне з яких має відповідати чітко визначеній формі (завдання з вибором однієї чи кількох правильних відповідей, на встановлення відповідності, відкриті завдання з короткою відповіддю, відкриті завдання з розгорнутою відповіддю).

Тестові завдання актуальні ще й тому, що зручні у використанні. Їх можна проводити й перевіряти, використовуючи комп'ютер. На них учитель затрачає невелику кількість часу і, таким чином, вивільняє час для інших видів роботи. Окрім того, тести активізують пізнавальну діяльність школярів, уміння робити правильний вибір, а також забезпечують рівні умови для всіх учнів під час контролю.

Метою цієї статті є ознайомлення з тестовими технологіями, творчими підходами до їх розробки, а також тестовими завданнями, які можна використати в процесі вивчення творчості Валерія Шевчука на уроках української літератури.

Проблемою розробки й упровадження тестових технологій займалося багато педагогів і методистів, серед яких В. Аванесов, Л. Ащепкова, В. Бахрушин, В. Беспалько, І. Булах, Л. Долінер, О. Горбань, К. Інгекамп, В. Кім, Л. Коваленко, А. Ковальчук, І. Коломієць, А. Майоров, О. Мінкова, Ю. Надольська, С. Ніколаєва, Л. Паращенко, В. Федоренко, М. Челишкова та інші.

Як вважає А. Ковальчук, тестування – це науково обґрунтований процес вимірювання (за допомогою тестів) якості властивостей особистості [2]. На думку В. Аванесова, педагогічний тест є системою паралельних завдань специфічної форми, розташованих у зростаючому за ступенем складності порядку, що дає змогу якісно та ефективно виміряти рівень і структуру підготовки [1, с. 32].

Учені вважають важливими критеріями тестових завдань валідність (дієвість), практичність, ефективність і надійність їх результатів, диференціація та об'єктивність, а також звертають увагу на те, що до тесту не варто залучати будь-які завдання, а лише ті, які відповідають певній формі, змісту та рівню складності. Зазвичай застосування тестових технологій здійснюється в кілька етапів: практична й теоретична підготовка до тестування, його організація та аналіз результатів. Учитель на першому етапі розробляє тестові завдання, що мають високий ступінь валідності, відповідають меті навчання, на другому етапі пояснює правила виконання, умови оформлення робіт, і насамкінець виявляє типові та індивідуальні помилки.

Що стосується уроків літератури, то варто під час проведення тематичного контролю поєднувати тестові завдання із творчими, де учні зможуть висловити свої думки з приводу прочитаного.

В одинадцятому класі програма з української літератури (профіль – українська філологія) пропонує вивчати життя і творчість відомого письменника, філософа, новатора Валерія Шевчука, зокрема повість-преамбулу «Дім на горі», а для додаткового (самостійного) читання повністю роман-баладу. Твір має нетрадиційну форму – складається із повісті-преамбули «Дім на горі» і циклу фольклорно-казкових розповідей «Голос трави», що містить тринадцять новел. За словами М. Жулинського, «Це справді схоже не легенду, на міф. А як же інакше слід сприймати ці тринадцять фольклорно-фантастичних оповідань Валерія Шевчука циклу «Голос трави» і повість-преамбулу «Дім на горі». Цей оригінальний жанровий – повість та оповідання – симбіоз прозаїк означив романом-баладою, у якому виповів дивовижні історії про зародження в юних душах очікуваних і тривожних порухів першого кохання, материнства, про незбагнений світ людської душі і природи, про таїну інтуїтивного осягнення величі й краси навколишнього світу, переливання його природних ритмів у мелодію настрою, в елегійну печаль переживань і в кольори вечорової туги згасання земного життя...» [3, с. 5].

У школі вивчається філософсько-міфологічна основа роману-балади «Дім на горі», розглядаються особливості композиції, демонологічні мотиви,

звертається увага на використання традицій європейської балади, барокове поєднання високого (духовного) і низького (буденного): дім на горі як фортеця нашої духовності, підніжжя гори як поле боротьби добра і зла, світла і темряви. Старшокласники знайомляться з художніми деталями, бароковими притчовими мотивами й символами (самотність, роздвоєння людини, блудний син, дорога). Звертається увага на майстерність у використанні біблійних образів і народних легенд, особливості стилю В. Шевчука.

Щоб перевірити якість засвоєння учнями матеріалу, а також сам зміст твору, учитель може широко використовувати тестові технології, особливістю яких є те, що вони активізують пізнавальну діяльність школярів, уміння концентруватися, робити правильний вибір, знаходити й виправляти неточності у формулюванні певних тверджень. За допомогою тестових технологій забезпечуються рівні умови під час контролю результатів навчання для учасників освітнього процесу, перевірка навчальних досягнень учнів об'єктивується і захищена від суб'єктивної думки вчителя,

Пропоную тестові завдання різних форм складності за повістю-преамбулою «Дім на горі», а також деякими новелами із збірки «Голос трави», зокрема «Панна сотниківна» і «Дорога».

Наприклад, тести з вибором однієї правильної відповіді та на встановлення відповідності (повість-преамбула «Дім на горі»).

1. Який жанр твору «Дім на горі» визначив сам автор?

А) роман-диалогія; Б) роман-трилогія; В) роман-балада; Г) повість.

2. Хто зустрів нового директора Володимира на подвір'ї школи?

А) учні школи; Б) широкоплечий бородатий дід – сторож; В) Олександра Панасівна; Г) козопас Іван.

3. Чим займався дід Іван, пригнавши кіз додому:

А) сидів на веранді й щось писав у великій бухгалтерській книзі; Б) допомагав Марії дойти кіз; В) щось майстрував біля будинку; Г) був стомлений і лягав відпочивати.

4. Про кого з героїв твору автор писав: «Був це, можливо, й справді Вітер, котрий гуляв по полях та лісах, набравшись духу земного й сили небесної. Часом йому хотілося отак пожартувати: прийти й спантеличити когось, ставши жінкою чи ж чоловіком, а тоді дивні речі кояться там, де він спустився: рух там і сновидьга, заповзяття і неспокій»?

А) Олександрю Панасівну; Б) Марію Яківну; В) старого сторожа Степана; Г) Володимира.

5. Кому у творі належить така думка: «... люди можуть цілий вік прожити побіч одне одного, цілий вік дивитимуться вони одне на одне і ділитимуть хліб, але й гадки не матимуть, яка дивовижна й несподівана музика звучить часом у їхніх серцях»?

А) Марії Яківні; Б) директору Володимиру; В) діду Івану; Г) Галині.

6. Хто був найкращим майстром модельного взуття, про якого автор писав: «І виходили з його рук зовсім не схожі на інші туфлі, незбагненний чар струмував із них, наче вони фосфоризували. Ті туфлі мандрували на

виставки, і коло них незмінно спинялися юрби жінок, які очі видивляли на те диво, а кожна подумки вдягала на ноги»?

А) дід Іван; Б) Анатолій; В) Хлопець; Г) Микола Ващук.

7. Який інструмент замовив Микола в спеціаліста Райка?

А) балалайку; Б) скрипку; В) гармошку; Г) сопілку.

8. Кому з героїв твору належать такі слова: «Любов – це і є рух до спокою... ті, що руйнують, не знають любові – це діти темряви й ночі. Не стопчи даремно квітки... не зріж без потреби дерева, не вбий звіра тобі недогідного ані комахи. Хай пташка летить собі в небі – без неї воно порожне й глухе, хай вуж повзе собі по траві, а ящірка гріє боки на камені. Не заважай плодитися й множитися великому живому світові, бо не твоєму розумові збагнути велику машину рівноваги»?

А) Володимиру; Б) діду Івану; В) Марії Яківні; Г) Галиній бабусі.

9. З розповіді бабці своїй внучці Галі дім на горі є незвичайним, бо:

А) стоїть високо на горі, куди важко подорожнім дістатися; Б) народжуються в домі здебільшого дівчата, чоловіки тільки приходять, піднімаються знизу й просять напитися води. Хто з них нап'ється, залишається назавжди; В) цей дім переходить у спадок від покоління до покоління і є великою цінністю; Г) у ньому народилася вона сама, її батьки й прадіди.

10. Хто за освітою були Іван і Марія?

А) не мали освіти; Б) обоє вчителі; В) бухгалтер і вчителька; Г) письменник і вчителька.

11. Де взяв кіз дід Іван?

А) вони завжди в нього були; Б) купив у бабці на Сінному ринку; В) йому їх подарувала сестра; Г) Марія Яківна придбала на базарі.

12. Хто і кому у творі каже такі слова: «Все життя, яке минає, – це окремі сценки й картини, обличчя й епізоди. Ми їх стільки розгубили по дорозі! Але є одне... – це наша присутність у всьому. Наша присутність – це і є та дорога, яку я так часто останнім часом бачу»?

А) Марія Яківна Хлопцю; Б) Володимир Галі; В) Дід Іван Марії; Г) Олександра Панасівна дітям.

13. Про скількох синів мріяв Іван?

А) двох; Б) трьох; В) чотирьох; Г) п'ятьох.

14. Повертаючись із багаторічних мандрів, Хлопець зустрів біля дому:

А) свою матір; Б) сестру Оксану; В) сусідку Неонілу; Г) Марію Яківну.

15. Що попросив Хлопець у Марії Яківни після приїзду?

А) попити води; Б) зошити діда Івана; В) допомогти зустрітися з Неонілою; Г) прийти до них у гості.

16. Що запропонувала Марія Яківна Хлопцеві після того, як віддала зошити Івана?

А) запросити сестру й матір до неї додому; Б) прийти з Неонілою і допомогти їй по господарству; В) поселитися в її будинку після одруження; Г) занести в дім на горі молока.

17. Установіть відповідність між словами (думками) і героями твору.

Слова

1. «Кожен чоловік шукає в житті відповідностей та віддзеркалювання себе в інших. Часом він сам віддзеркалює, але зв'язок від того не порушується. Те, що говориться про спорідненість душ, – не марниця. Я довго над цим міркував: спорідненість душ – одна з найдійовіших форм боротьби людини з самотністю».

2. «Наш дім трохи незвичайний... Народжуються в цьому домі здебільшого дівчата, чоловіки сюди приходять... Вони підіймаються знизу і, як правило, просять напитися води. Той, хто нап'ється з наших рук, переступає цей поріг і залишається в домі назавжди».

3. «Все життя, яке минає, синку, – це окремі сценки й картини, обличчя й епізоди. Ми їх стільки розгубили по дорозі! Але є одне... це наша присутність у всьому. Наша присутність – це і є та дорога, яку я так часто останнім часом бачу».

4. «Люди можуть цілий вік прожити побіч одне одного, цілий вік дивитимуться вони одне на одне і ділитимуть хліб, але й гадки не матимуть, яка дивовижна й несподівана музика звучить часом у їхніх серцях».

Герої твору

А) Марія Іванівна; Б) баба; В) Хлопець; Г) Іван.

1	2	3	4

18. Установіть відповідність між цитатами (про кого йдеться) і героями твору.

Цитати

1. «Високий сивогривий чоловік ішов неквапно берегом, спираючись на розкладний стілець. Перед ним поважно ступало з десятків кіз, Володимир побачив зі свого вікна розумне й шляхетне обличчя старого – і він, і кози немов пливли над зрізаним берегом».

2. «Змушений був спинитись і сісти, бо йому від незручного підйому аж іскрами пішло в очах... Поруч цвіркотіли цвіркуни й росла кашка. Медово пахла, і він потягся до квітки. Притис до обличчя медову віть і пив її чудовий аромат. Серце було готове вискочити з грудей, і він з надією зирнув угору: шлях йому треба було подолати ще немалий».

3. «Темні ворота біля урізаного в косогір будинку стояли розчинені, і бовваніла в них кругла, сива й напрочуд ласкава бабуся. Спиралася на ціпок, а на ногах у неї були червоні туфлі. Дивилася лагідно й тепло, бо той чоловік, що підіймався кам'яною стежкою, був у цьому вечірньому світлі як король із забутих казок».

4. «Була все-таки вражена розповіддю, хоч і вважала її за старечі містифікації. Властива кожній дівчині засторога ожила в її серці, тож вона, вийшовши з дому і спинившись коло каштана, довго й важко обдумувала почуте».

Герої твору

А) Марія Іванівна; Б) Галя; В) Володимир; Г) Іван.

1	2	3	4
---	---	---	---

--	--	--	--

(Відповіді: 1В, 2Б, 3А, 4А, 5В, 6Г, 7А, 8Б, 9Б, 10В, 11Б, 12А, 13Г, 14Б, 15Б, 16В, 17 ВБАГ, 18 ГВАБ)

Також можна використовувати завдання відкритої форми, у яких відсутні варіанти відповіді. Це завдання з короткою та розгорнутою відповіддю. Наприклад, завдання з короткою відповіддю:

1. «Старий дописував останні слова. Які народилися в ньому сьогодні, він писав про спокій вечірнього неба і про тишу, яка наливається вечорами у людській душі». (Іван)

2. «Стара сиділа на ганку, наче забутий корч. Змаліла, позеленіла, скоцюбилася, її пальці прикипіли до палиці, очі перетворились на кругленькі гудзики. Знову побачила синю хмарку перед очима, в ній промалювалися контури гори і замку на ньому, і ступав на подвір'я того замку красень чоловік, якому судилося потім тут жити...». (баба)

3. «Вона дивилась на нього: широкоплечого й трохи заповного, з енергійним обличчям, схожим і водночас не схожим на її Івана з часів молодості: той був високий та худий, цей середнього зросту і повний. І все-таки було щось разуче спільне між них . і вона з того дивувалася...» (Хлопець)

Завдання з розгорнутою відповіддю передбачають перевірку знань і вмінь висловлювати власні думки, формувати навички пізнавальної активності, самостійності й творчих здібностей учнів

Наприклад.

1. Як ви думаєте, що турбує автора та змушує його замислюватися над багатьма проблемами, коріння яких сягають глибини віків?

2. З якою метою В. Шевчук обстоює необхідність досягнення в процесів творчості гармонії людської душі й природного ритму?

3. На якій основі будувалися фантастичні оповідання, що були виразниками народного духу, світосприймання?

4. Звідки запозичено більшість сюжетів збірки оповідань «Голос трави»?

5. За допомогою якого образу з твору В. Шевчук передає та відтворює принципи народного художнього мислення?

Пропоную також тестові завдання з однією правильною відповіддю за змістом оповідань «Панна сотниківна» та «Дорога» із збірки «Голос трави», якщо вчитель з учнями будуть повністю вивчати роман на уроці з позакласного читання:

1. Хто виявився джанджуристим парубком, залицявся до сотниківни, танцював навколо, цілуючи її білі босі ноги?

А) сонячний зайчик; Б) дощ; В) парубок; Г) чорт.

2. У кого з'явилася така думка: «Світ значно багатший од наших первісних про нього уявлень»?

А) у студента; Б) у козака; В) у юного чорта; Г) у сотниківни.

3. Хто сказав сотниківні такі слова: «Світла в тебе душа, доню, а на світло завше нетля летить. Не пускай її в душу, щоб не очорнила...»?

А) ворожка; Б) дід; В) домовик; Г) козак.

4. Кому належать слова: «Наша доля незавидна: вірять у тебе – живеш, не вірять – умираєш»?

А) дідові; Б) чортові; В) ворожці; Г) сотниківні.

5. Хто сказав слова: «...любов свята. Я хочу жити для щастя, а не для задоволення, адже справжнє щастя – це як чисте небо над головою...»?

А) ворожка; Б) сотниківна; В) дід; Г) студент.

6. Кому сотниківна «гарбузяку дала»?

А) дідові; Б) міщуху; В) козаку; Г) чортові.

7. Кому належить ця думка: «У світі повинні бути відповідності... інакше він не триматиметься купи. Світ без гармонії ні до чого, бо, коли порушиться в ньому одна ланка, розсиплеться на сміття»?

А) сотниківні; Б) чортові; В) студенту; Г) домовику.

(Відповідь: 1Б, 2В, 3А, 4А, 5Б, 6Г, 7Б)

Тестові завдання для перевірки змісту оповідання «Дорога» із збірки «Голос трави»:

1. Що знайшла жінка в чоловічій кімнаті після його смерті?

А) скриньку з родовими документами; Б) давні цінні книги; В) коштовності; Г) листа.

2. З ким любив вести бесіди чоловік?

А) з домовиком; Б) з астрономом; В) з господинею; Г) сам із собою.

3. Кого вабила дорога?

А) астронома; Б) господиню; В) покійного господаря; Г) домовика.

4. Кому належить думка: «... Людина – денне створіння, і для ясності її думок потрібне сонце»?

А) астроному; Б) домовику; В) господині; Г) покійному господарю.

5. Що пані зробила з астрономом?

А) залишила й надалі жити в її домі; Б) вигнала зі своїх земель; В) покарала; Г) дала окремий будинок.

6. Що пані зробила з книгами?

А) віддала астроному; Б) залишила в будинку; В) не звернула на них увагу; Г) спалила.

7. Куди привела доля астронома?

А) у те саме містечко; Б) до нового міста; В) у будинок господині; Г) у ліс.

(Відповідь: 1А, 2Б, 3Г, 4А, 5Б, 6Г, 7А)

Отже, використання тестових завдань як методу контролю та оцінки знань, умінь і навичок учнів у процесі вивчення української літератури, зокрема творчості відомого митця слова В. Шевчука, є досить актуальним. Тести є важливою частиною навчального процесу й призначені для визначення успішності, аналізу отриманих результатів і корекції подальшого процесу навчання літератури. Вони мають багато переваг над іншими формами роботи, оскільки через велику об'єктивність стимулюють пізнавальну активність школярів, виключають вплив учителя на результати тестування, орієнтуються на сучасні технічні засоби навчання, що є

надзвичайно важливим при оцінюванні знань, умінь і навичок учнів, здійсненні індивідуального контролю за результатами навчання.

Використана література:

1. Аванесов В. С. Форма тестовых заданий: учеб. пособие [для учителей школ, лицеев, преп. вузов] / В. С. Аванесов. – 2-е издание. – М., 2005. – 156 с.
2. Ковальчук А. Тестові технології як один із засобів контролю – Освіта.UA
osvita.ua/osvita.ua/vnz/osvita.ua/vnz/reports/osvita.ua/vnz/reports/pedagog
3. Шевчук В. О. Вибрані твори: Роман-балада. Оповідання / Передм. М. Жулинського. – К. :Дніпро, 1989. – 526 с.